

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÂSÂR Akademik Dinî Araştırmalar Dergisi

• Cilt/Volume: 1 • Sayı/Number: 4 • Ekim/October 2024 • e-ISSN 2822-2172

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

*Kur'ân-ı Kerim Âyetleri Arasında Çelişki Bulunmadığını
Bildiren Âyetlerin Tahlihi*

*Analysis of the Verses in the Qur'an That Declare There is No
Contradiction Among Its Verses*

Sabri DEMİRCİ*

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received:	28.10.2024
Kabul Tarihi / Accepted:	21.11.2024
Yayın Tarihi / Published:	2024
Yayın Sezonu / Pub Date Season:	Ekim/October
Cilt / Volume: 1 • Sayı / Issue: 4 • Sayfa / Pages:	21-28

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az üç hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği intihal raporu alınarak teyit edildi.
This article has been reviewed by at least three referees. It was confirmed by receiving a plagiarism report that the article did not contain plagiarism.

Yayın Hakkı / Copyright©

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi tarafından yayınlanmıştır. Tüm hakları saklıdır.
Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Theology, Erzincan, Turkey. All rights reserved.

* Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü,
Tefsir Anabilim Dalı, (ORCID ID: 0000-0002-3097-1970)

Öz

Kur'ân âyetleri ve sûreleri kendi içinde bir bütünlük ve uyum gösterir. Kur'ân-ı Kerim'in bazı âyetleri arasında ilk bakışta çelişki ve problemler varmış gibi görülüyor olmasına rağmen çeşitli âyetler böyle bir durumun olamayacağını kesin olarak ifade eder. İlk bakışta çelişkili gibi görülen âyetlerin müfessirler tarafından yapılan tahlilleri, bu âyetler arasında çelişki, tezat olmadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler

Çelişki, Problem, Çözüm, Uyum, Analiz

Abstract

The Qur'ân has integrity and harmony within itself. Although, at first glance, there seem to be contradictions and problems between some verses of the Holy Qur'ân, various verses state that such a situation cannot exist. Analyzes made by commentators of the verses that seem contradictory at first glance reveal no contradiction between these verses.

Keywords

Conflict, Problem, Analyzes, Solution, Harmony

Giriş

İnsanların söylediği sözler, güzellik, tutarlılık ve düzgünlük bakımından daima aynı olmaz. Yazan ve söyleyenin içinde bulunduğu hâl ve şartlara göre değişir. Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim'in ayetleri, ihtiva ettiği mana, hüküm ve haberler, ebede kadar hemen her şeye temas ettiği halde, tam bir tutarlılık, bütünlük ve uyum göstermektedir. Yalnız bunları düşünmek ve tespit etmek bile Kur'ân-ı Kerim'in insan eseri olmadığını, Allah'tan gelmiş bulunduğunu anlamaya yetecektir.

Kur'an âyetleri tek bir menşeden aynı gaye ve metodu gerçekleştirmek için geldiğinden, önu ve sonu arasında bir ihtilaf ve çelişki bulunması bahis konusu değildir. Fakat yüzeysel bakan bir kimse, bilgi eksikliğinden dolayı, bazı âyetler arasında çelişki olduğunu zannedebilir. Ondan bu yanlış anlama giderilmeli, böyle zıt mana taşıdığı sanılan âyetler bağdaştırılmalıdır. Bu yöndeki tereddütlerin giderilmesi de "Müşkilü'l-Kur'ân" ilmiyle sağlanmıştır.¹

Müşkil kelimesi sözlükte kendisinden kastedilen mana, karışık, kapalı ve gizli olan lafza denir.² Yine başkasının şekline girene ve neticede ona benzeyene, tanınmada güçlük çıkardığı için müşkil ismi verilmiştir.

Allah Teâla, Kur'ân-ı Kerim'den bahsederken şöyle buyurur: "Hâlâ Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, içinde birçok tutarsızlıklar, çelişkiler bulurlardı."³

Bir başka âyette ise, bu konu şöyle vurgulanır: "Kendilerine kitap geldiğinde onu inkar edenler (şüphesiz bunun sonucuna katlanacaklardır.) Halbuki o, eşsiz bir kitaptır. Ona önünden de arkasından da batıl gelemmez. O, hikmet sahibi, çok övülen Allah tarafından indirilmiştir."⁴

Başka bir âyette ise Kur'an'ın dosdoğru, tenâkuzsuz bir kitap olduğu belirtilerek şöyle denir: "Katındaki en çetin bir azap ile korkutmak, salih amellerde bulunan mü'minlere de, içinde ebedi kalacakları, güzel bir ecri müjdelemek için, içinde hiçbir (tezat ve) eğrilik bulunmayan dosdoğru kitabı, kulu (Muhammed) üzerine indiren Allah'a hamd olsun."⁵

Zümer Sûresinde ise, Kur'an Arapça ve eğriliği olmayan bir kitap olarak tanıtılmaktadır:

*"Korunsular diye, eğriliği olmayan, pürüzsüz Arapça bir Kur'an indirdik."*⁶

1. Bu Âyetlerin Tahlili

Bu âyet-i kerimelerin değerlendirilmesi ise şöyledir:

1.1. Nisa Sûresinin 82. Âyet

Allah Teâla, münafıkların çeşitli hile ve tuzaklarını, hep Hz. Muhammed'in (a.s.m.) peygamberlik iddiasında haklı ve doğru olduğuna inandırmaları için yapmış olduklarını nakledince onlara Hz. Muhammed'in (a.s.m.) nübüvvetinin doğruluğuna delalet eden delillerden birinin de Kur'an'da çelişki olmadığı ve bunun hakkında düşüncelerini (tedebbür etmelerini) isteyerek, "Hâlâ Kur'ân üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi?"

¹ Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, AÜİF Yayınları, Ankara 1976, s. 179.

² İbnu Manzûr, Cemâluddîn Muhammed ibn Mukerrem, *Lisânu'l-Arab*, Beyrut 1956; İsfahânî, Ebu'l-Kâsım el-Huseyn ibn Muhammed Râğıb, *el-Mufredât fi Garîbi'l-Kur'an*, Mısır 1961, s. 156; ez-Zebîdî, Muhammed Murtezâ, *Tâcu'l-Arûs*, Beyrut 1966; Cevherî, İsmâil ibnu Hammâd, *es-Sihâh, Tâcu'l-Luğa ve's-Sihâhu'l-Arabiyye*,

³ Nisâ, 4/82.

⁴ Fussilet, 41/4142.

⁵ Kehf, 18/1.

⁶ Zümer, 39/28.

Eğer o, Allah'tan başkasından gelmiş olsaydı, içinde birçok tutarsızlıklar, çelişkiler bulurlardı” buyurmuştur.⁷

Bu şekilde Cenab-ı Hak, Kur'an'ı, Hz. Muhammed'in nübüvvetinin doğruluğuna delil getirmiştir. İlgili ayette geçen “*tedebbür*”, işlerin netice ve akıbetleri hakkında düşünmekten, tefekkür etmekten ibarettir. “*Kur'an üzerinde tedebbür etmek*”, manaları üzerinde teemmül edip düşünüp incelemek ve içindeki hakikati görmek demektir. Âyetin zahiri, bu manaya hamledilmezse, âyetin kendinden önceki ifadelerle bir ilgisi kalmaz.

Kur'an'ın i'cazıyla ilgilenen âlimler, “Kur'an-ı Kerim üç yönden yani, fesahati, gayba ait haberleri içermesi, tutarsızlıktan uzak olması Hz. Muhammed'in nübüvvetinin doğruluğuna delalet etmektedir.” derler. Bu üçüncü özellik, bu âyet-i kerime'de ifade edilmiştir.⁸ Allah Teala, Kur'an üzerinde düşünülmesini emrederek, onun muhkem manalarını, belîğ lafızlarını anlamaktan yüz çevirmeyi yasaklar. Kur'an'da ihtilaf, şüphe ve çelişki olmadığını haber verir.

Allah Teala, Muhammed Sûresinin 24. âyetinde, “Kur'an üzerinde iyice düşünmüyorlar mı? Yoksa kalplerinin üstünde kilitler mi var?” buyurup sonra, buyurması bu sebeptendir. Yani, eğer Kur'an, (müşrik ve münafik cahillerin, içlerinden geçirip iddia ettikleri gibi) Allah'tan başkasının sözü olsaydı, içinde çok çelişki, şüphe, tezat bulurlardı. Halbuki Kur'an bütün çelişki ve ihtilaflardan uzak ve salimdir. O, Allah katından gelmiştir.

Ayrıca Ahmed b. Hanbel'in (v. 241/855), Enes b. Malik'ten bize haber verdiği hadiste de Kur'an âyetlerinin birbiriyle çelişip birbirini nakzedemeyeceği vurgulanmıştır.

Enes (r.a.) şöyle diyor: “*Ashabın uluları, Resulullah'ın kapısının önünde duruyorlardı. Kardeşimle birlikte onların arasından ayrılmak hoşumuza gitmedi. Biz de odada oturduk. Kur'an'dan bir âyet okudular. Onun üzerinde münakaşa ettiler, sesleri yükseldi. Bunun üzerine Resulullah, yüzü kızarıncaya kadar öfkelenip çıkıp geldi. Yüzlerine toprak attı ve şöyle dedi: “Yavaş olun! Sizden önceki kavimler bu sebeple helâk oldular. Peygamberler hakkında ihtilaf etmeleri sebebiyle ve kitaplarının bir bölümünü diğer bölümü ile nakzetmeye çalışmaları sebebiyle (helâk oldular). Çünkü Kur'an'ın bir bölümü diğer bölümünü yalanlamak için inmemiştir. Tam tersine bir kısmı diğer kısmını tasdik etmek üzere inmiştir. Öyleyse ondan bildiğinizle amel ediniz, bilmediğiniz kısmını Kur'an âlimine götürünüz.”⁹*

1.2. Kehf Sûresinin 1. Âyeti

Bu âyette Allah Teâla, Kur'an'ın manalarında ihtilaf, haktan inhiraf ve tenâkuz bulunmadığı ve onda isabet ve hikmetin dışında bir şeyin olmadığını bildirmektedir. “*Katında olan en çetin bir azap ile korkutmak, sâlih amellerde bulunan mü'minlere de içinde ebedi kalacakları, güzel bir ecri müjdelemek için, içinde hiçbir eğrilik yapmadığı o dosdoğru Kitabı, kulu (Muhammed) üzerine indiren Allah'a hamd olsun.*”

Yüce Allah bu âyette kullarına, nimetlerinin en büyüğüne karşı kendisine nasıl hamd ü senâda bulunacaklarını anlatıp en büyük nimetin İslâm nimeti olduğunu ve onların kurtuluşuna sebep olan kitabı kendisine inzâl buyurduğu kulu Muhammed (a.s.m.) olduğunu telkin ediyor. Arıca o kitaba asla eğri bir şey koymadığını da bildiriyor.¹⁰

“**Kayyimen**”, müstakim, mutedil, kendisinde ifrat ve tefrit bulunmayan, kulların maslahatlarını yerine getiren, demektir. Bundan Kur'an'ın kemal sıfatının yanında tekmil sıfatı da bulunduğu anlaşılmaktadır. Zira Kur'an, geçmiş kitapların sıhhatlerine şahitlik yapmaktadır.

⁷ Nisâ, 4/82.

⁸ er-Râzi, *Mefatihü'l-Gayb*, VIII/184, (Nisa 82. âyeti hakkında).

⁹ Müsnedu Ahmed ibn Hanbel, II/181, nr. 6702; Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, V/276 ve VI/496.

¹⁰ er-Râzi, *Meftiühu'l-Gayb*, I/564.

Onların doğrularını tasdik, yanlışlarını da tashih etmektedir. Aynı zamanda onların şeriatlarını da neshetmektedir.¹¹

Âyette, Kur'ân'ın "**Kayyimen**", müstakim olduğu söyleyip, "**onda ihtilaf, tenakuzun olmadığı**" açıklamanın faydası nedir? Çünkü birini söyleyince, ikincisine ihtiyaç yoktur" denilirse, cevabı şudur: "Nice müstakim görünen şey vardır, fakat araştırıldığında içinde bir eğrilik ve çelişki bulunur."¹² Demek oluyor ki, te'kitli olarak; Kur'an, hem müstakimdir, hem de içinde çelişki yoktur, hükmü bu ifadeyle vurgulanmaktadır.

İbn Abbas Tefsirinde bu âyete şöyle bir mana veriliyor: "Allah, Kur'an'ı Tevrat, İncil ve sair kitaplara, tevhid, Hz. Muhammed'in sıfatlarına muhalif olarak indirmedir. Fakat Yahudiler, Kur'an sair kitaplara muhaliftir, iddiasında bulununca, onlar hakkında nazil oldu. Aynı zamanda o kitap "**Kayyimen**" dir. Diğer kitapları tasdik eder."¹³

Bu âyet hakkında şu tahlilde bulunabiliriz: "Allah Teâla bu kitabı iki vasıfla niteleyerek, "**içinde hiçbir eğrilik olmayan, dosdoğru kitap**" buyurmuştur. Bu ifade şu anlama gelir:

"Bu Kur'an kâmil ve mükemmeldir. Âyetteki '*içinde hiçbir eğrilik olmayan*' tabiri, Kur'an'ın kendisinin mükemmel olduğuna, "**Kayyimen**" tabiri de onun başkasını kemâle erdirici olduğuna işaret eder. Çünkü, "**Kayyimen**" başkasının faydasına olan şeyleri yerine getiren, demektir. Bunun bir benzeri de Hak Teâla'nın Kur'an'ı anlatırken buyurduğu, "*Bunda hiçbir şüphe yoktur. Muttakiler için bir hidayettir.*"²⁰¹⁴ Âyetteki "*Bunda hiçbir şüphe yoktur.*" kaydı, Kur'ân-ı Kerim'in aslında doğruluk olması ve kendisinde bozukluk olmaması bakımından her akıllının asla şüphe edemeyeceği bir noktada olduğuna; *Muttakiler için bir hidayettir.*" ifadesi ise, Kur'ân'ın, insanların hidayetine ve hallerini mükemmelleştirmeye sebep olduğuna bir işaret vardır.

"*İ'vecen*" kelimesiyle şu manalar kastedilmiş olabilir: Allah'ın âyetlerinde tenâkuz ve çelişki yoktur. Yüce Allah'ın, Kur'ân'da bahsettiği, tevhit, nübüvvet, hüküm ve mükellefiyetlerin hepsi haktır, doğrudur. Onların hiçbirinde kesinlikle bir kusur ve eksiklik yoktur. İnsan, sanki ahiret âlemine ve Allah'ın huzuruna varmak için gayb âleminden yola çıkmış gibidir."¹⁵

Denilebilir ki, insan kafasının ürünü olup onun elinden çıkan her kitap, insan kadar kusurlu, onun yanlış bilgileriyle orantılı, onun sınırlı görüşleri ile sınırlıdır. İnsanın bilgi seviyesiyle eşdeğerdedir. O bakımdan insan eseri olan her şey, zaman aşımıyla aşınır, olayların birbirini izlemesiyle eskir ve bir süre sonra tazeliğini yitirir. İşte bu hikmete dayalı olarak Cenab-ı Hak, "*Onda hiçbir eğrilik meydana getirmedir, onu dosdoğru ve sapasağlam tuttu*" buyurarak, kendi kitabının iki ana özelliğini açıklıyor.

O bakımdan Kur'ân, hükümleri eskimeyen, değerini her çağda koruyan tek kitaptır. Yeter ki ilim adamları ondaki hakikatleri, lahutî özellikleri ve İlâhî kudretin tecellilerini araştırıp anlamaya çalışsınlar. Kur'ân her bakımdan dosdoğru ve sapasağlamdır. Çünkü insan sözü ona karıştırılmamıştır. Beşer eli onu tahrif edememiştir. Allah katından indiği gibi ter u taze durmakta, yazıldığı gibi okunup ezberlenmektedir.¹⁶

¹¹ er-Râzi, *Mefatihul-Gayb*, IV/ 80.

¹² en-Nesefî, Ebu'l-Berakât Abdullah ibn Ahmed b. Mahmud, *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, Beyrut Firûzâbâdî, Muhammed b. Yakub, *Tenviru'l-Mikbâs min Tefsîr-i İbn Abbâs*, Beyrut, 1319, IV/81.1319, IV/81.

¹³ Firûzâbâdî, *Tenviru'l-Mikbâs*, IV/ 81

¹⁴ Bakara 2/2.

¹⁵ er-Râzi, *Mefatihul-Gayb*, XX / 62-64.

¹⁶ Celal Yıldırım, *İlmin Işığında, Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İzmir 1991, VII/3611.

1.3. Fussilet Sûresinin 42. Âyeti

Kur'ân-ı Kerim'in âyetlerinde ve getirdiği esaslarında herhangi bir çelişki ve çatışma söz konusu olmadığını bildiren âyetlerden birisi de Fussilet Sûresinin 42. âyetidir.

“(Kur'ân'ın) ne önünden ne ardından hiçbir batıl gelemaz. (O) bütün kâinatın hamd ettiği, yegâne hüküm ve hikmet sahibindedir (Allah katındandır).”

Siz, Kur'ân'a doğrudan ve dolaylı olarak saldırarak onu mağlup etmek istiyorsunuz. Fakat bunu başaramayacaksınız. Çünkü Kur'ân bir hakikattir ve sizler onun açıkladıklarını nakzedici hiçbir şey öne süremezsiniz. Kur'ân insanlara itikadî, ahlâkî, kültürel, medenî veya siyasi, ekonomik, hangi konuda olursa olsun bir hususu beyan etmişse, o mutlak surette doğrudur. İster deneyimle ister gözlemleyerek, hangi yöntemle ölçmeye çalışırsanız çalışınız, aksini ispat edemezsiniz.

Ayrıca bu âyet, “muhaliflerin gizli ve açık hiçbir hilesinin işlerine yaramayacağı” anlamına da gelebilir.¹⁷

Bu âyet-i kerimeyle ilgili olarak müfessirler şu açıklamaları getirmişlerdir:

Tevrat, Zebur, İncil gibi daha önce gelmiş kitaplar, Kur'ân'ı yalanlamadığı ve muhalif olmadığı gibi, bundan sonra da onu yalanlayacak bir kitap gelmeyecektir.¹⁸ Kur'ân'ın hak olduğunu bildirdiği hiçbir şey, batıl olmaz. Batıl olduğunu söylediği hiçbir şey de hak olamaz.²⁰ Kendisine herhangi bir noksanlığın arız olmasından, yani “önünden” ona batılın yol bulmasından ya da kendisine ilâve olunmasından veya “ardından” ona batılın yol bulmasından korunmuştur.

Âyetin bu manaya geldiğine delil Hicr Sûresinin 4. âyetidir. “Hiç şüphesiz bu Kur'ân'ı indiren biziz, onun koruyucusu da hiç şüphesiz biziz.” Bu izaha göre, âyetteki bâtil (الباطل) kelimesi “fazlalık ve noksanlık” olmuş oluyor.²¹

Bu ifadeden kastedilen mana, “Gelecekte ona muarız olabilecek bir kitabın bulunması mümkün değildir. Geçmişte de ona karşı çıkabilecek, onunla boy ölçüşebilecek bir kitap bulunmamıştır” şeklinde olması da muhtemeldir.²²

a. Keşşaf sahibi Cârullah Zemahşerî (v. 538/1143), “Bu bir temsildir. Bununla anlatılmak istenen, ‘Batıl, hiçbir yönden ona ulaşacak bir yol bulamaz ve bulaşamaz’ demektir” der.²³

b. “Batıl ona yanaşamaz, bulaşamaz”, yani, onda tebdil, tenakuz olamaz, demektir.²⁴

Bir rivayette “Batıl, şeytan demektir” denildi. Buna göre mana, “Şeytan Kur'ân'ı değiştirmeye muktedir olamaz” olur.²⁵

1.4. Zümer Sûresinin 28. Âyeti

Kur'ân'ın âyetleri arasında herhangi bir çelişki ve yanlışlık veya eğrilik bulunmadığını ifade eden âyet-i kerimelerden birisi de Zümer Sûresinin 28. âyetidir: “O eğriliği olmayan, Arapça bir Kur'ân'dır.” “Her türlü tenakuz ve ihtilaftan uzak” sıfatı ile Kur'ân'ın çelişki ve ihtilaftan uzak, beri oluşu anlatılmak istenmiştir.

¹⁷ Mevdûdî, Ebu'l-Ala, *Tefhîmu'l-Kur'an, Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, İnsan Yayınları, İstanbul 1986, V/190.

¹⁸ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an*, V/190.

²⁰ Fîrûzâbâdî, *İbn Abbas Tefsiri*, IV/81

²¹ er-Râzî, *Mefatihü'l-Gayb*, XXI/398.

²² Hâzin, Alaeddin Ali b. Muhammed, *Lübbâbu't-Te'vîl fî Me'âni't-Tenzîl*, Mecmuatu't-Tefâsir, Beyrut, 1319

²³ er-Râzî, *Mefatihü'l-Gayb*, XIX/398.

²⁴ Zemahşerî, el-Keşşâf, Mecmuatu't-Tefâsir, V/338.

²⁵ Neseî, *Medârik*, a.g. mecmua, V/388.

Sonuç

Müfessirlerin bütün bu görüşleri ve yorumlarından anlıyoruz ki, Kur'ân-ı Kerim, Allah kelâmıdır. Eğer Hz. Muhammed b. Abdullah el-Kuraşî'den (a.s.m.) gelseydi, insanlar, onda çok çelişkiler bulacaklardı. Çünkü ne Muhammed'in (a.s.m.), ne de yaratılanlardan birisinin Kur'ân gibi bir kitabı getirmesi mümkün değildir. Onun gibi hakkı çelişkisiz, ihtilafsız bir şekilde resmetmesi, görmediği geçmiş zamanı, bilmediği tarihi olayları hikâye etmesi, haber verdiği gibi vuku bulan birçok olayda gelecekte haber vermesi, halihazırda gizli olan şeyleri açıklamada, hatta kendi kendine konuşan kimsenin kalbinden geçenleri açıklamada onun benzerini getirmesi mümkün görülmemektedir.

Hz. Muhammed (a.s.m.) başta olarak, bütün insanların kabiliyeti, topluca veya fert fert, akaid temellerini ve şariat kaidelerini, ahlâk felsefesini, millet siyasetini en küçük bir teferruâtta bile bir çelişki ve farklılık olmadan açıklamada Kur'ân'ın bir benzerini getirmekten acizdir.

Kur'ân'da bahsedilen yer ve göklerdeki bütün varlık çeşitleri hakkındaki çeşitli ifade ve sözler bakımından onun benzerini getirmekten Hz. Peygamber dâhil bütün insanlar acizdir. Kur'ân'ın ifadelerinde yaratılışa ait ve kâinatın çeşitli vasıflarına dair sözler vardır. Gezegenler, burçlar ve onların nizam ve intizamları, rüzgarlar, denizler, bitkiler, hayvanlar, cansızlar ve onlardaki hikmetler ve âyetler gibi... Kur'ân'ın bu konulardaki sözleri birbirini teyit etmektedir. Manaların arasında bir çelişki yoktur.

Sosyal kanunlar, medenî kanunlar, milletlerin yapıları ile ilgili yapılan açıklamaların birbirini tamamlayıp teyit etmesi, tekrarında ihtilaf ve tenakuzdan, farklılık ve zıtlıktan uzak olması, Peygamber veya bir başkasının yapabileceği bir şey değildir.

Bütün bunların üstünde, Kur'an'da bulunan ilm-i İlâhî, gayb âleminde ve âhiret yurdundan ve oradaki amellerin hesabından ve uygun cezalarından bahsetmesi ve bunların da insan fitratına uygun olması, ruhlardaki ihtiyari amelleri tesirde Allah'ın kâinatta icra ettiği kanunlarına göre olması, bu konudaki birçok âyetler arasında uyuma ve ittifakın bulunması son derece bir mükemmelliktedir.

Kur'ân olaylara ve duruma göre parça parça iniyordu. Bunun üzerine Nebi (a.s.m.) bir âyetin veya birtakım âyetlerin nüzûlü esnasında ne ilk başta ne de sonradan yazılan âyetlerini okuyamadığı halde hangi âyetin hangi sûrenin hangi yerine konulmasını emrediyordu. İnen bu âyetler harp günlerinde, şiddetli üzüntülü günlerde, husumet zamanında, kişiler ve toplum münakaşa ederken iniyordu. Kabul edilir ki, normal olarak böyle durumlarda bir kişinin, ittifak eden ve ihtilaf eden bir söz söylemek için, önceden söylediği bütün sözleri hatırlaması muhaldir.

Rasulullah âyetleri onlara okuyunca hemen ezberliyorlardı. Ve O'nun emriyle vahiy kâtipleri bunları yazıyordu. Çok acayip bir durum ki, seneler ve asırlar geçti, çağlar ve nesiller yenilendi, ilim, irfan daireleri genişledi, medeniyet değişti ne Kur'ân'ın kelimelerinde ne dinin ahkâmında ne insanların ahvâlinde, ne kâinatın işlerinde, ne de söz sanatlarının birinde bir eksilme oldu.

Biz bu özellikleri herhangi bir insanın eserinde göremiyoruz. İnsan gibi onun eserleri de eskimekte, ihtiyarlamaktadır. Hükmü ve tesiri geçici olmaktadır. Meselâ, İbn Haldûn (v. 760/1406) felsefe tarihi, sosyoloji ve medeniyet tarihi gibi ilimlerle ilgili *Mukaddime*'sini yazdı.

Müellifin kendi asrında ve ondan sonraki birçok asırlarda en muhkem, en fazla tercih edilen bir kitap idi. Daha sonra ilimler terakki etti, medeniyet anlayışları değişti, o kitabın içindeki birçok konuda hatalar ve çelişkiler ortaya çıktı Bu çağda bile belirli bir ilimdeki temayüz etmiş bilginler; yazdıkları eserlerde, ortaya attıkları teorilerde sonraki araştırmalarının sonucu bazı hata ve çelişkileri olduğunu görebilmekte ve onlar üzerinde

düzeltilmeler yapabilmektedir. Hatta onların teorileri sonraki bilim adamları tarafından çürütülebilmektedir.

Beşeri anlayış ve medeniyetlerin değiştiği on dört asır, onda bir çelişki ve hakiki bir farklılık ortaya çıkaramadı. Bu açıkça Kur'ân'ın, Allah katından geldiğine ve kulu, rasûlü Muhammed'e (a.s.m.) vahyedilen, onun hak peygamber olduğunu tasdik eden bir burhan değil midir?

Kaynakça

- Abduh, Muhammed; Reşîd Rizâ, Muhammed, *Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-Hakîm*, Mısır, 1325/1908.
- Canan, İbrahim, *Hadis Külliyyatı, Kütüb-i Sitte ve Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Matbaası, Ankara, 1995.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, AÜF Yayınları, Ankara, 1976.
- Cevherî, İsmail İbn Hammâd, *eş-Şihâh Tâcu 'l-Luga ve 's-Şi-hâhu 'l-'Arabiye*, 2. Tab, Beyrut, 1979.
- Cürcânî, Seyyid Şerîf Ali ibn Muhammed, *Kitâbu 't-Ta'rifât*, Matbaa-yı Amire, Mısır, 1265 h.
- Fîruzâbâdî, Muhammed ibn Ya'kub, *el-Ğâmûsu 'l-Muhîf*, Beyrut, 1993.
-, *Tenvîru 'l-Miğbâs min Tefsîr-i İbn-i 'Abbâs*, Çağrı Yayınları, 1979.
- Hâzin, Ali b. Muhammed el-Bağdâdî, *Lubâbu 't-Te'vil fî Me'âni 't-Tenzîl*, *Mecmu'atu't- Tefâsir içinde*, 1. Tab. Matbaa-yı Amire, Mısır, 1319.
- İbnu Keşîr, Ebu'l-Fidâ İsmâ'il, *Tefsîru 'l-Ğur'âni 'l-Azim*, Dâru'l-İhyâ-i Turâsî'l-'Arabî, Beyrut, 1969.
- İbnu Manzûr, Cemâlu'd-Dîn Muhammed ibn Mûker-rem, *Lisânu 'l-'Arab*, Beyrut, 1956.
- Mevdûdî, Ebu'l-'Âlâ, *Tefhîmu 'l-Ğur'ân, Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1986.
- Nesefî, Ebu'l-Berekât, *Medâriku 't-Tenzîl ve Hâkâiku 't-Te'vil*, İstanbul, 1979.
- Râgıb İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi 'l-Ğur'ân*, Mısır, 1381/ 1961.
- Râzî, Fahrüddîn, *et-Tefsîru 'l-Kebîr, Mefâtîhu 'l-Ğayb*, Beyrut, 1411/1990.
-, *Tefsir-i Kebir, Mefatihü 'l-Gayb*, trc. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, SadıkKılıç ve C. Sadık Doğru, Ankara., Ak-çağ Yayınları, 1988-1995.
- Suyûtî, Celâlu'd-Dîn, *el-İtkân fî 'Ulûmi 'l-Ğur'ân*, Mısır, 1368.
- Tehânevî, Muhammed ibn 'Ali b. 'Ali, *Keşşâfu Istılâhâ-ti 'l-Funûn*, İstanbul, İkdâm Matbaası, 1318 h.
- Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, İzmir, 1991.
- Zebîdî, Muhammed Murtezâ, *Tâcu 'l-'Arûs*, Mısır, 1966.
- Zemaşerî, Maḥmūd ibn 'Ömer, *el-Keşşâf 'an Hâkâiki Ğa-vâmiđi 't-Tenzîl*, Kahire, 1373/1953.
- Zerkeşî, Bedruddîn, *el-Burhân fî 'Ulûmi 'l-Ğur'ân*, Mısır, 1957